

Nr 108

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående
överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;
given Stockholms slott den 4 mars 1960.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begäres i sex fall riksdagens medgivande att överlåta viss kronan tillhörig mark. Bland de ärenden som sålunda underställes riksdagens prövning märkes främst försäljningar till Västerås stad av huvuddelen av nuvarande flygvapnets centrala skolors i Västerås område samt till Göteborgs stad av Göteborgs luftvärnsskårs kasernetablisement och mark. Övriga marköverlåtelser som underställes riksdagen avses skolas till Stora Kopparbergs Bergslags AB, Sollentuna församling samt Hässleholms och Vaxholms städer.

I propositionen anmäles vidare ett av Kungl. Maj:t godkänt bytesavtal med Åkers häradsallmänning. Slutligen begäres riksdagens godkännande av ett mellan försvarets fabriksstyrelse och Malmöhus läns landsting preliminärt träffat avtal om driften av ett centraltvätteri.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och såvitt avser punkten 1 jämväl med chefen för kommunikationsdepartementet, punkten 6 med chefen för ecklesiastikdepartementet, punkten 7 med chefen för jordbruksdepartementet och punkten 8 med chefen för inrikesdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, frågor om överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m. och anför därvid följande.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1959: 53 har riksdagen i skrivelse 1959: 136 bemyndigat Kungl. Maj:t, bland annat, att under budgetåret 1959/60 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppgår till högst 70 000 kronor, eller, där taxeringsvärde inte är åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp. I propositionen 1960: 48 har Kungl. Maj:t hemställt om motsvarande bemyndigande för budgetåret 1960/61. I det följande anmäles av försvarets fastighetsnämnd, fortifikationsförvaltningen och flygförvaltningen ingivna ärenden i vilka enligt vad nyss sagts riksdagens medgivande till överlåtelse erfordras.

I förevarande sammanhang synes vidare böra bringas till riksdagens kännedom visst bytesavtal med Åkers häradsallmänning.

Slutligen anmäles fråga om godkännande av ett avtal rörande driften av ett centraltvätteri.

1

Med skrivelse den 25 augusti 1959 har *flygförvaltningen* överlämnat ett den 5 och den 25 augusti 1959 dagtecknat köpekontrakt, enligt vilket ämbetsverket, å kronans vägnar, med Stora Kopparbergs Bergslags AB träffat avtal om försäljning för en köpeskilling av tillhoppa 200 000 kronor — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — till bolaget av fastigheterna Halls 8¹³ och 33¹, Lundby 1⁵, 2⁵, 3⁶, 4⁸, 5⁵ och 8¹ samt ett område om cirka 13,94 hektar av fastigheten Väsby 6²³, samtliga fastigheter belägna i Tierps

socken av Uppsala län. Beträffande avtalets innehåll i övrigt torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. — Flygförvaltningen hemställer, att avtalet måtte godkännas.

Av flygförvaltningens förenämnda skrivelse med därtill hörande handlingar inhämtas vidare bland annat följande. De ifrågavarande fastigheterna, som bildar ett sammanhängande fält, förvärvades år 1943 genom expropriation för att användas såsom flygfält. Huvuddelen av fastigheterna förvärvades därvid från Stora Kopparbergs Bergslags AB för en löseskilling av 205 850 kronor medan två av dem, Halls 33¹ och Lundby 8¹ som båda utgör vägmark, förvärvades från samfällid mark utan särskild löseskilling. Då det visat sig att flygfältet till följd av flygteknikens utveckling ej längre kan användas för sitt ändamål, har flygförvaltningen i samråd med andra statliga myndigheter undersökt möjligheterna att utnyttja fältet för annat liknande ändamål. Något lämpligt likartat användningsområde har därvid ej kunnat utrönas. Dock bör vissa på fältet belägna militära byggnader fortfarande användas för sitt ändamål. På grund härav har för dessa byggnader erforderlig tomtmark undantagits vid försäljningen. Värdet av denna mark har uppskattats till 5 850 kronor, med vilket belopp köpeskillingen enligt avtalet understiger expropriationsersättningen.

Departementschefen

Enligt föreskrift i expropriationslagen må exproprierad fastighet lösas om dess användande för det avsedda ändamålet upphört och ändamålet är att anse som övergivet eller om fastigheten i väsentlig omfattning användes för annat ändamål än det avsedda. Härvid må värdet ej sättas högre än till den expropriationsersättning som utgivits. Lösningrätt tillkommer den som närmast före expropriationens fullbordande var fastighetens ägare. Då ifrågavarande flygfält ej längre synes kunna användas för sitt ändamål torde fastigheternas förutvarande ägare vara berättigad att lösa de i fältet ingående fastigheterna. Såsom flygförvaltningen föreslagit bör härvid undantagas tomtplats för de på fältet belägna militära byggnaderna, i följd varav den löseskilling som eljest skolat utgå bör reduceras med föreslaget belopp.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medge att till Stora Kopparbergs Bergslags AB må överlåtas ifrågavarande fastigheter på i huvudsak de villkor, som angivits i det rörande försäljningen upprättade avtalet.

2

Med skrivelse den 18 februari 1960 har försvarets fastighetsnämnd överlämnat en av fastighetsnämnden och drätselkammaren i Västerås gemensamt upprättad promemoria, dagtecknad den 9 och den 18 februari 1960, enligt vilken kronan, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges i Västerås godkännande, till Västerås stad försäljer ett område om cirka 125 hektar av stadsägan nr 2239 i staden, utgörande huvuddelen av den av flygvapnets centrala skolor i Västerås disponerade marken, för en köpeskillning av 6 475 000 kronor. Av det av flygvapnets centrala skolor förvaltade markområdet har från försäljning undantagits två mindre för i huvudsak förrådsändamål disponerade områden samt därjämte viss för vattenfallsstyrelsen avsedd mark. I överlåtelsen ingår samtliga inom området belägna, kronan tillhöriga byggnader med vissa mindre, särskilt angivna undantag. Utöver köpeskillningen skall staden enligt överenskommelsen till kronan erlægga ett belopp av 475 000 kronor för bestridande av kostnaderna för flyttning av eller uppförande av ersättningsbyggnader för inom det försålda området befintliga förrådsbyggnader samt därjämte på i promemorian närmare angivet sätt bidra till kostnaderna för flyttning av vissa andra anläggningar. Staden skall få tillträda den obebyggda marken den 1 januari 1961 och den 1 januari 1962 samt själva kasernområdet den 1 januari 1963 eller den senare tidpunkt som kronan bestämmer, dock senast den 1 januari 1965. Köpeskillningens erläggande har anknutits till tillträdesdagarna. Vid tillträdet av det första området skall staden erlægga 475 000 kronor kontant, vid tillträdet av det andra området 750 000 kronor kontant och en revers å 2 250 000 kronor samt vid tillträde av återstående område en revers å 3 000 000 kronor. Å reversbeloppen, som amorteras med 750 000 kronor om året, skall erläggas ränta efter en räntesats utgörande 0,75 % över riksbankens vid tidpunkten för reversernas utfärdande gällande diskonto. Sista amorteringen skall erläggas den 1 januari 1969. Beträffande överenskommelsens innehåll i övrigt torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. — Fastighetsnämnden hemställer, att överenskommelsen måtte godkännas och uppdrag lämnas åt fortifikationsförvaltningen att träffa avtal med Västerås stad om försäljning av det med överenskommelsen avsedda markområdet och byggnaderna på i huvudsak de villkor, som intagits i promemorian.

Fastighetsnämnden har i skrivelsen anfört bland annat följande.

Nämnden erinrar om, att riksdagen genom beslut den 20 maj 1959 bifallit av Kungl. Maj:t i propositionen 1959:117 framlagt förslag rörande bland annat flyttning av flygvapnets centrala skolor från Västerås till Halmstad samt att i propositionen förutsatts att till skolorna hörande byggnader och mark skulle försäljas. Vidare erinrar nämnden om riksdagens revisorers uttalande i sin år 1954 avgivna berättelse, att Västerås är en av de städer där allvarliga olägenheter ur bebyggelsesynpunkt ska-

pats genom statens markinnehav och att snara åtgärder därför borde vidtagas från statens sida i syfte att minska olägenheterna. Nämnden har vid sina undersökningar av stadens markproblem konstaterat, att skolornas område har ett ur bebyggelsesynpunkt mycket gynnsamt läge med hänsyn till lokaliseringen av de större arbetsplatserna ävensom ur bland annat kommunikationssynpunkt. Nämnden framhåller, att det från stadens sida har förklarats vara synnerligen angeläget att staden helt eller delvis finge tillgång till skolornas markområde. Huvuddelen av markområdet har därvid av staden avsetts för bostadsbebyggelse. Då det blivande bostadsområdet har ett gynnsamt läge i förhållande till såväl Västmanlands flygflottilj som centrala flygverkstaden i Västerås har särskild överenskommelse träffats med staden att ett antal lägenheter i de blivande bostadsbyggnaderna skall reserveras för den personal vid dessa arbetsplatser som önskar bosätta sig inom området. Slutligen framhåller nämnden, att staden under hand åtagit sig verka för att den maskinist- och eldarpersonal som vid skolornas flyttning icke kan kvarstå i kronans tjänst beredes möjligheter till anställning inom stadsförvaltningen.

Marken och byggnaderna är redovisade å flygvapnets delfond av försvarets fastighetsfond. Det bokförda värdet å marken uppgår till i runt tal 475 000 kronor samt å byggnaderna till cirka 7 000 000 kronor, varav oavskrivet återstår avrundat 420 000 kronor.

Departementschefen

Enligt beslut av 1959 års riksdag skall flygvapnets centrala skolor förflyttas från Västerås till Halmstad. Till propositionen 1959:117 med förslag om bland andra denna organisationsförändring anmäldes att Västerås stad visat intresse för att förvärva skolornas nuvarande etablissement och markområde. Vid bedömandet av de ekonomiska förutsättningarna för organisationsförändringarna har beaktats, bland annat, inkomsterna av en försäljning av skolornas etablissement och markområde. Den preliminära överenskommelse som fastighetsnämnden träffat med Västerås stad om försäljning av marken och byggnaderna anser jag godtagbar.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medge att ifrågavarande område med byggnader må försäljas till Västerås stad på i huvudsak de villkor som angivits i den rörande försäljningen upprättade promemorian.

3

Med skrivelse den 26 februari 1960 har *fortifikationsförvaltningen* överlämnat ett den 20 och den 25 februari 1960 dagtecknat köpekontrakt, enligt vilket ämbetsverket, å kronans vägnar, med kyrkorådet i Sollentuna församling, å Sollentuna församlings vägnar, träffat avtal om försäljning — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — till församlingen

av ett område om cirka 11,6 hektar av stadsägorna nr 1, 2902 + 2926 och 2924 + 2927 i Sollentuna köping jämte å området befintliga byggnader för en köpeskilling av 200 000 kronor. Beträffande avtalets innehåll i övrigt torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. — Fortifikationsförvaltningen hemställer, att avtalet måtte godkännas.

Av fortifikationsförvaltningens skrivelse inhämtas vidare bland annat följande. Det ifrågavarande området ingår i Järvafältet och är beläget i fältets östra del. Inom området är den s. k. garnisonskyrkogården belägen, på vilken två mindre byggnader är uppförda. I anledning av förslag av 1951 års Järvafältsutredning angående Järvafältets framtida gestaltning och rationella utnyttjande m. m. uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 30 april 1954 åt fortifikationsförvaltningen att preliminärt träffa avtal om försäljning av garnisonskyrkogården och ett kring denna beläget område. Sedan ämbetsverket inlett förhandlingar härom med Sollentuna köping meddelade köpingen att området lämpligen borde förvärfvas av Sollentuna församling att utnyttjas för anläggande av ny kyrkogård. — På framställning av fortifikationsförvaltningen har området värderats av bostadsstyrelsen. Med ledning av de under de senaste åren tillämpade priserna i orten vid markförvärf för kyrkogård har bostadsstyrelsen ansett ett värde av 1 krona 75 öre per kvadratmeter skäligt. Detta innebär ett markvärde av 200 000 kronor. Enligt avtalet skall församlingen därutöver — såsom ersättning för de inom området belägna byggnaderna, nämligen ett begravningskapell och en likbod — inom den å området planerade nya kyrkogården reservera ett område om cirka 2 000 kvadratmeter såsom begravningsplats för militär personal m. fl. tillhörande Stockholms garnison samt svara för vården av samtliga gravar inom såväl detta område som å den nu befintliga kyrkogården. — Kyrkofullmäktige i Sollentuna församling har den 16 februari 1960 godkänt avtalet.

Departementschefen

I sitt den 1 september 1953 avgivna betänkande med förslag rörande Järvafältets framtida gestaltning och rationella utnyttjande m. m. föreslog 1951 års Järvafältsutredning, bland annat, att den å fältet belägna garnisonskyrkogården jämte ett kring denna beläget område om cirka 12 hektar skulle försäljas. Med anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 30 april 1954 åt fortifikationsförvaltningen att preliminärt träffa avtal om försäljning av detta område. Det avtal som fortifikationsförvaltningen för uppdragets fullgörande nu träffat med Sollentuna församling anser jag godtagbart, varför jag tillstyrker att det godkännes. Jag får således hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medge

att det ifrågavarande området må försäljas till Sollentuna församling på i huvudsak de villkor som angivits i det rörande försäljningen upprättade avtalet.

4

Med skrivelse den 27 februari 1960 har *fortifikationsförvaltningen* överlämnat ett den 23 och den 26 februari 1960 dagtecknat bytesavtal, enligt vilket ämbetsverket, å kronans vägnar, med drätselkammaren i Hässleholm, å Hässleholms stads vägnar, under förutsättning av Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges i Hässleholm godkännande träffat avtal om byte mellan kronan och staden av vissa inom Hässleholms stad belägna områden. Enligt avtalet överlåter kronan till staden områden om tillhoppa cirka 42 600 kvadratmeter, nämligen *dels* ett område om cirka 38 800 kvadratmeter av stadsägoområdet nr 1175 av stadsägan nr 870 + 1175, *dels* vissa för gatubreddning erforderliga markområden om tillhoppa cirka 3 000 kvadratmeter av stadsägorna nr 870 + 1175 och nr 1176, *dels ock* vissa områden om tillhoppa cirka 820 kvadratmeter av stadsägan nr 857. Å ett av dessa områden är belägen en byggnad, avsedd för bostadsändamål, vilken icke undantagits från överlåtelsen. Staden å sin sida överlåter till kronan stadsägorna nr 830—832, 850 och 860—865 om tillhoppa cirka 200 810 kvadratmeter. Enligt avtalet åligger det kronan att — därest ett reningsverk eller dylikt skulle behöva uppföras inom det område som staden överlåter till kronan — utan ersättning till staden överlåta så stor del av området som erfordras för detta ändamål. Beträffande avtalets innehåll i övrigt torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. — Fortifikationsförvaltningen hemställer, att avtalet måtte godkännas.

Av fortifikationsförvaltningens skrivelse med därtill hörande handlingar inhämtas vidare bland annat följande. Den mark som kronan enligt avtalet överlåter utgör ett sammanhängande område och ingår i den av Skånska trängregementet disponerade marken. Området gränsar till en under landstinget i Kristianstads län lydande särskola. I avsikt att i anslutning till särskolan låta uppföra en yrkesskola för mentalt efterblivna barn har drätselkammaren i Hässleholm hos fortifikationsförvaltningen hemställt att få förvärva området och i utbyte lämna det i avtalet omförmälda området om cirka 20 hektar. Såväl chefen för armén som militärbefälhavaren för I. militärområdet har tillstyrkt bifall till framställningen och därvid framhållit, att det av staden erbjudna markområdet skulle komma att utgöra ett värdefullt komplement till regementets handövningsfält som ansågs relativt begränsat och därför behövde utökas. — De i bytesavtalet berörda områdena jämte byggnaden har värderats genom fortifikationsförvaltningens försorg. Värdet å kronans mark med byggnad beräknas till i runt tal 132 000 kronor. Stadens mark, som utgöres av åker samt skogs- och hagmark, värderas till cirka 122 000 kronor.

Departementschefen

Då det föreslagna bytesavtalet medför att kronan tillförsäkras mark som utgör ett värdefullt komplement till regementets övningsområde an-

ser jag, att bytet bör genomföras. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medge

att det ifrågavarande bytet mellan kronan och Hässleholms stad får genomföras på i huvudsak de villkor som angivits i det rörande bytet upprättade avtalet.

5

Med skrivelse den 29 februari 1960 har *fortifikationsförvaltningen* överlämnat ett den 24 och den 27 februari 1960 dagtecknat köpekontrakt, enligt vilket ämbetsverket, å kronans vägnar, med drätselkammaren i Vaxholm, å Vaxholms stads vägnar, träffat avtal om försäljning — under försättning av Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges i staden godkännande — till staden av ett område om cirka 29,3 hektar av stadsågan nr 3 i Vaxholm för en köpeskilling av 65 öre för kvadratmeter, motsvarande cirka 190 000 kronor. Enligt avtalet åligger det staden att bekosta flyttning av två inom området belägna kronan tillhöriga förrådsbyggnader eller, därest flyttning ej kan genomföras, på egen bekostnad låta uppföra två likvärdiga byggnader på annan plats. Enligt en till köpekontraktet fogad bilaga åligger det därjämte staden att såsom ersättning för en delvis inom det försålda området belägen skjutbana utan kostnad för kronan på annan lämplig plats anlägga en ny skjutbana och överlåta äganderätten till denna jämte erforderligt markområde till kronan. Beträffande avtalets innehåll i övrigt torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. — Fortifikationsförvaltningen hemställer, att avtalet måtte godkännas.

Av fortifikationsförvaltningens skrivelse med därtill hörande handlingar inhämtas vidare bland annat följande. För en mindre del av området gäller fastställd stadsplan medan huvuddelen därav ingår i en genom stadens försorg utarbetad översiktsplan för bebyggelse av Vaxöns västra del. Området avses att huvudsakligen utnyttjas för bostadsbebyggelse. Något behov av området för militärt ändamål anses icke föreligga. På grund härav har den föreslagna överlåtelsen tillstyrkts av chefen för marinen och chefen för Stockholms kustartilleriförsvaret. — Bostadsstyrelsen har på framställning av fortifikationsförvaltningen värderat området och därvid åsatt detsamma ett värde av 65 öre per kvadratmeter.

Departementschefen

Enligt vad jag inhämtat ingår ifrågavarande område i ett av bland annat Vaxholms kustartilleriregemente såsom övnings- och skjutfält disponerat markområde. Då det försålda området icke erfordras för militärt ändamål anser jag, att försäljningen bör genomföras. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medge

att det ifrågavarande området må försäljas till Vaxholms stad på i huvudsak de villkor som angivits i det rörande försäljningen upprättade avtalet.

6

Med skrivelse den 26 februari 1960 har försvarets fastighetsnämnd överlämnat två av fastighetsnämnden och Göteborgs stads fastighetsnämnd gemensamt upprättade promemorior, dagtecknade den 23 och den 26 februari 1960, enligt vilka försvarets fastighetsnämnd, å kronans vägnar, med Göteborgs stads fastighetsnämnd, å Göteborgs stads vägnar, ingått överenskommelse — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges i staden godkännande — om *dels* byte av mark m. m. mellan kronan och staden, *dels ock* överlåtelse till kronan av viss staden tillhörig mark. Enligt den ena överenskommelsen överlåter kronan till staden stadsägorna nr 15853, 19586 och 19836 i Göteborgs stad, utgörande förläggingsområde för Göteborgs luftvärnskår, jämte på området belägna byggnader. I utbyte häremot överlåter staden till kronan *dels* tre områden om tillhopa cirka 540 000 kvadratmeter av stadsägan nr 8660 + 8661 i Göteborgs stad, utgörande av kronan med nyttjanderätt för Göta artilleriregementes räkning disponerad mark, *dels ock* samtliga byggnader och anläggningar inom det område av stadsägan nr 8419 i staden som utgöres av 14. kvarteret Gåsen och disponeras av Holtermanska sjukhuset. Därjämte berättigas kronan att för det luftvärnsförband, som vid beslutad indragning av Göta artilleriregemente är avsett att förläggas till nämnda regementes kasernetablisement, disponera den del av Göta artilleriregementes mark som enligt tidigare gällande avtal skall hembjudas till staden, därest kronan önskar utnyttja marken för annat ändamål än för regementets räkning. I mellanavgift skall staden till kronan erlægga ett belopp av 3 525 000 kronor. Härifrån skall dock avdragas 70 000 kronor såsom kompensation för att kronan enligt avtalet äger tillträda kronan tillkommande bytesobjekt tidigare än staden äger tillträda de bytesobjekt som tillföres staden. Enligt den andra överenskommelsen, som ingåtts i anslutning till den första, överlåter staden till kronan utan ersättning ett område om cirka 6 800 kvadratmeter av stadsägan nr 8419 i Göteborgs stad, å vilket område Holtermanska sjukhuset är beläget. Enligt överenskommelsen sker överlåtelsen i syfte att å området uppförda byggnader skall användas »för Chalmers tekniska högskola jämte därtill anknutna institutioner, för behov som sammanhänger med den vid Göteborgs universitet bedrivna undervisningen och forskningen, eller, efter överenskommelse, eljest för högre undervisning och forskning». Om marken användes för annat ändamål skall området jämte därå uppförda byggnader utan ersättning återgå till staden. Beträffande överenskommelsernas innehåll i övrigt torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. — Fastighetsnämnden hemställer, att överenskommelserna måtte godkännas och uppdrag lämnas åt fortifikationsförvaltningen att träffa avtal med Göteborgs stad på i huvudsak de villkor som intagits i promemoriorna.

I sin skrivelse erinrar fastighetsnämnden inledningsvis om, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1958: 110 och stats-

verkspropositionen 1958 B framlagda förslag den 10 december 1958 (rskr. B 125) beslutat, att Göta artilleriregemente skall indragas och Göteborgs luftvärnskår förläggas till Göta artilleriregementes kaserner. Nämnden framhåller, att luftvärnskårens område, som alltså på grund av riksdagens beslut kommer att friställas, genom sitt läge numera har stor betydelse ur stadsbyggnadssynpunkt. Då även staden, varifrån huvuddelen av området förvärvats, under hand hos fastighetsnämnden anmält sin önskan att förvärva området har nämnden upptagit förhandlingar med staden härom. I samband härmed har konstaterats, att kronan har nyttjanderätt till vissa delar av den av Göta artilleriregemente disponerade marken endast så länge marken användes av detta regemente. Till andra delar av regementets mark har kronan visserligen äganderätt men med denna har förenats skyldighet för kronan att till staden hembjuda marken när denna ej längre användes för Göta artilleriregementes räkning. Eftersom Göteborgs luftvärnskår enligt riksdagens beslut skall förläggas till Göta artilleriregementes kaserner har nämnden ansett det lämpligt att i samband med förhandlingarna om överlåtelse av luftvärnskårens mark och byggnader tillförsäkra kronan en säkrare besittningsrätt till artilleriregementets mark. Genom överenskommelserna förvärvas de markområden å vilka artilleriregementets byggnader är belägna med äganderätt. — I överenskommelserna avsedda byggnader och mark har värderats. Byggnaderna inom luftvärnskårens område har vid uppgörelsen åsatts ett värde av 4 570 000 kronor medan de till Holtermanska sjukhuset hörande byggnaderna värderats till 1 135 000 kronor. Det övertvärde som på grund härav tillgodoräknats kronan uppgår till $(4\,570\,000 - 1\,135\,000 =) 3\,435\,000$ kronor. Den i överenskommelsen avsedda marken har ansetts likvärdig i fråga om läge och beskaffenhet, varför ersättning ansetts skola utgå endast för skillnaden i areal. Arealen av den mark som kronan överlåter överstiger med cirka 36 000 kvadratmeter arealen av stadens mark. Enighet har nåtts om ett pris av 2 kronor 50 öre per kvadratmeter. För övertvärde i fråga om mark har kronan på grund härav tillgodoräknats 90 000 kronor.

Departementschefen

Enligt beslut av 1958 års riksdag skall Göta artilleriregemente indragas och Göteborgs luftvärnskår förläggas till Göta artilleriregementes kaserner. På grund härav har en försäljning av luftvärnskårens etablissement och markområde aktualiserats. Fastighetsnämnden har nu preliminärt träffat avtal om överlåtelse härav till Göteborgs stad. Genom avtalet har kronan tillförsäkrats äganderätten till vissa områden — nu utnyttjade för Göta artilleriregemente — vilka kronan tidigare endast innehaft med nyttjanderätt, varjämte till kronan överlåtits de till det s. k. Holtermanska sjukhuset hörande byggnaderna. I samband härmed har för utvidgning av Chalmers tekniska högskola träffats avtal om överlåtelse till kronan utan

ersättning av till Holtermanska sjukhuset hörande mark. Enligt detta avtal skall dock till sjukhuset hörande byggnader och mark utan ersättning återgå till staden, därest de ej användes »för Chalmers tekniska högskola jämte därtill anknutna institutioner, för behov som sammanhänger med den vid Göteborgs universitet bedrivna undervisningen och forskningen, eller, efter överenskommelse, eljest för högre undervisning och forskning». På grund av denna bestämmelse bör även detta avtal underställas riksdagens prövning. Då jag finner de ingångna överenskommelserna godtagbara anser jag, att de bör godkännas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medge

att ifrågavarande avtal om byte mellan kronan och Göteborgs stad samt om överlåtelse till kronan av viss mark får genomföras på i huvudsak de villkor som angivits i de rörande bytet och överlåtelsen upprättade promemoriorna.

7

Jag vill i detta sammanhang anmäla ett av Kungl. Maj:t genom beslut den 17 april 1959 godkänt bytesavtal, genom vilket kronan överlätit dispositionsrätten till två markområden i Södermanlands län. Eftersom det ej varit fråga om överlåtelse av äganderätt har riksdagens medgivande till överlåtelsen ej inhämtats. Av handlingarna i ärendet framgår bland annat följande i fråga om bakgrunden till avtalet och dettas innehåll.

Åkers häradsallmänning upplät år 1836 till kronan dispositionsrätten till två områden om tillhopa cirka 187 hektar av den häradsallmänningen tillhöriga fastigheten Biarhällsmon 1² i Länna socken, Södermanlands län, för att utnyttjas av Åkers krutbruk så länge kruttillverkning förekomme därstädes. Vid förhandlingar mellan fortifikationsförvaltningen och häradsallmänningens styrelse om träffande av avtal om förvärv för kronans räkning av mark för ett för Södermanlands regemente avsett stridsskjutningsområde framkom, att allmänningsstyrelsen motsatte sig frivillig överlåtelse av marken såvida icke annan likvärdig mark, exempelvis de av kronan disponerade två områdena av fastigheten Biarhällsmon 1², lämnades i utbyte. På grund härav träffade fortifikationsförvaltningen, å kronans vägnar, enligt en den 13 december 1958 och den 21 januari 1959 dagtecknad handling med styrelsen för Åkers häradsallmänning, å Åkers härads allmänningssammans vägnar, ett bytesavtal, enligt vilket kronan, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, till allmänningen avstod från sin dispositionsrätt till de två områdena av Biarhällsmon 1² mot att kronan erhöi äganderätten till den allmänningen tillhöriga i stridsskjutningsområdet ingående marken, nämligen fyra områden om tillhopa cirka 153,2 hektar av fastigheten Härads 1¹ i Härads socken och ett område om cirka 5,8 hektar av fastigheten Norrgölet 1¹ i Länna socken. Häradsall-

männingen skulle därutöver till kronan erlægga en mellanavgift av 196 000 kronor såsom ersättning för det till detta belopp uppskattade mervärdet av den å kronans mark växande skogen.

Oaktat de områden av fastigheten Biarhällsmon 1° som överlåtits icke av kronan besuttits med äganderätt, har kronans dispositionsrätt värderats såsom om kronan hade dylik rätt. Det synes med hänsyn härtill lämpligt att innehållet i avtalet bringas till riksdagens kännedom.

8

Med skrivelse den 20 november 1959 har *försvarets fabriksstyrelse* överlämnat ett mellan styrelsen och Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott preliminärt träffat avtal, dagtecknat den 16 och den 20 november 1959, om anläggandet och driften av en central tvättinrättning inom länet i Lund. Styrelsen hemställer i skrivelsen, att Kungl. Maj:t måtte godkänna avtalet.

Styrelsen anför till en början, att landstinget har hävdad, att landstingets tvättfråga omedelbart måste lösas. Det statliga tvättbehovet inom området kan däremot under de närmaste åren tillgodoses vid befintliga tvätterier, varför statens intresse av att redan nu delta i finansieringen av ett centraltvätteri för området icke är lika starkt. För att tvättfrågans lösning icke väsentligt skall fördröjas har landstinget därför beslutat att snarast möjligt uppföra ett tvätteri för i stort sett endast landstingets nuvarande och beräknade framtida tvättbehov. Under överläggningarna med styrelsen, som pågått sedan år 1957, har landstinget icke vidtagit några åtgärder för projektering av ett eget tvätteri. I avsikt att få en snabb lösning av frågan har därför överenskommelse träffats mellan landstinget och styrelsen att styrelsen skall projektera och bygga ett tvätteri i Lund åt landstinget.

Enligt förevarande avtal har överenskommit att tvätteriet skall arrenderas och drivas av styrelsen, som skall ha rätt att där utföra tvätt och reparation dels för landstingets institutioner dels, så länge landstinget icke utnyttjar tvätteriets hela kapacitet, för andra kunder än landstinget. Anläggningen har planerats för en kapacitet av omkring 3 500 ton vattentvätt per år, vilket motsvarar landstingets beräknade tvättbehov om cirka tio år.

Fabriksstyrelsen skall enligt avtalet i arrende betala landstinget dels en årlig ränta — beräknad efter en räntefot, varom överenskommelse kan träffas — för i tvätterianläggningen av landstinget investerat, icke avskrivet kapital och dels ett belopp så beräknat att det i byggnaderna av landstinget investerade kapitalet avskrivs inom trettio år. Styrelsen skall vidare göra vissa avsättningar samt utge viss ersättning till landstinget för maskinutrustningen. Härutöver skall styrelsen erlægga ett årligt belopp så beräknat, att landstingets kostnader för anskaffning av inventarier

till tvätteriet återbetalas (amorteras) under fem år. Avtalet gäller för en tid av femton år, räknat från den dag tvätteriet är färdigställt och kan, därest uppsägning icke sker av endera parten, förlängas med perioder om fem år. För att bliva gällande skall avtalet godkännas av landstinget före den 1 mars 1960 och av Kungl. Maj:t senast den 30 juni 1960. — Beträffande avtalets innehåll i övrigt torde få hänvisas till handlingarna.

I ärendet har upplysts, att Malmöhus läns landsting den 27 februari 1960 godkänt avtalet under förutsättning att arrendetiden avkortas till tio år i stället för i avtalet överenskomna femton år.

Departementschefen

Vid anmälan i årets statsverksproposition (bil. 26, punkt 42) av frågan om uppförande av centraltvätterier för västra Sverige redogjorde jag för den centralisering som ägt rum av försvarets tvätt- och reparationsverksamhet och för ett av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande (numera mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation) framlagt centraliseringsförslag. För centraliseringsförslaget genomförande återstår nu centraltvätterier för Mälardalen och Skåneområdet.

Ifrågavarande avtal med Malmöhus läns landsting rörande driften av ett centraltvätterier i Lund har utformats i nära anslutning till de avtal som Kungl. Maj:t tidigare godkänt beträffande tvätterierna i Karlstad, Ockelbo och Ödeshög.

Såsom jag framhållit vid anmälan av avtal rörande tvätterier i Ockelbo i propositionen 1958: 110 (s. 568) och i Ödeshög (prop. 1959: bil. 25, s. 48) anser jag, att fabriksstyrelsen bör söka tillvarata de möjligheter till samarbete med landsting, kommuner m. fl. som kan yppa sig inom tvätteribranschen. Ett samarbete mellan stat och landsting i fråga om tvätteriverksamheten ansluter till de principer som kommit till uttryck i det av kommittén för sinnessjukvårdens utbyggande avgivna betänkandet angående samordning av den statliga tvätteriverksamheten m. m.

Nu ifrågavarande anläggning i Lund har planerats för en kapacitet av omkring 3 500 ton vattentvätt per år. Vid tidpunkten för tvätteriets igångsättande beräknas landstingets tvättbehov vara cirka 2 500 ton tvättgods per år. Överkapaciteten har styrelsen för avsikt att utnyttja i första hand för tvättgods från de statliga sjukhusen i Lund som för närvarande anlitar tvätteriet i Landskrona. Den lediga kapaciteten i Landskrona kan utnyttjas för ytterligare militär tvätt från de förband som för närvarande anlitar tvättinrättningen i Kristianstad, vilken skall nedläggas senast under år 1963. Tvätteriet kommer att projekteras så att en utbyggnad är möjlig, varigenom förutsättningar för ett ökat framtida samarbete mellan staten och landstinget kommer att finnas. Med hänsyn till de fördelar för statsverket som det ifrågavarande avtalet mellan fabriksstyrelsen och Malmöhus läns landsting sålunda innebär, anser jag att detsamma bör godkännas.

Arrendetiden har i avtalet angivits till femton år. Mot den av landstinget förutsatta begränsningen av arrendetiden till tio år synes ur kronans synpunkt ej föreligga anledning till erinran.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att — med i det föregående angiven jämkning av tiden för arrendet — godkänna ifrågasvarande mellan fabriksstyrelsen och Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott träffade avtal.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Berndt Bodin